

Kenéz László

Mese a három találatról (minimálzen 0.1)

Három a magyar igazság, három a kívánság, a próba, háromszor veri Lúdas Matyi vissza, háromszor ugratott vasderesén Palkó a sárkány palotájának küszöbére, de a nyugat sem ússza meg, hiszen Bécsben a kislány három, keletre meg, a kormányzósági kisvárosban, a nővér, északra az ördög hajszála, délre pedig a grácia és a moira.

Íme, mindent elborítanak a hármak, de még ez sem elég nekik. A három nem egyszerűen ott van mindenhol és mindenkor, hanem erőszakos attraktor is egyben, amely alakítja a világot: a kettőt oly erővel húzza felfelé magához, hogy az kifordul önmagából, de négyre tovább már semmi szín alatt nem engedi alakulni. S hogy miként? Erről szól ez a mese a három találatról.

(Ám nemcsak erről, sőt, inkább a „nemcsak erről” az, amiről igazán szól, az, ami csak zárójelben szerepel a címben, de ami az egész sava-borsa, s így a mesemondás igazi motorja. A zen ama nyugati gyakorlója, aki vagyok, mélyen magába szívta anyakultúrája hármasságát, de szkepticizmusát is, így mindennapi kenye-re a hármasságok megnyugtató számlálása, de éppúgy az önmagával szemben is kritikus gondolkodás intellektuális feszültsége. A hármas számot a világ eseményeinek misztikus alakításának látni csodásan illatozó, napsütéses tavaszi rét, de azt is látni, hogy ez rólunk szól, tulajdon tapasztalásunkról, tudati életünkről, nem pedig a világról, szinte már nem is embernek való világosság, ahogy Platón mondaná. Mivel pedig nemcsak a buddhisták általában, de még a zenések is hajlamosak úgy tekinteni magára a buddhizmusra, mint a világ mélyszerkezetének megvilágítására, a *minimálzen* egyszerűen annyi, hogy tényleg komolyan vesszük a zen intencióját, miszerint csakis a tudattal foglalkozunk és nem engedjük centiről-centire bekúszni a metafizikát, mint a farkast, és pláne nem tárjuk ki előtte az ajtót olyan kapásból cáfolható banalitásokkal, mint hogy „minden, ami ösz-

szetett, felbomlik” (mivel az „összetett mondat” is összetett, mégsem bomlik fel fogalom lévén elvi okokból soha), a súlyosabb dogmákról nem is szólva. A minimálzen tehát *szkeptikus gyakorlat*, amelynek közvetlen célja a tudat működésének felderítése, távolabbi célja pedig... Nos, a 0.1 indexnek hála, diszkrétan jelezhetjük általa, hogy ennél tovább egyelőre nem merészkedünk, nehogy a farkas gyomrában végezzük. De következzen immáron a mese, amelynek láthatatlan cselekménye az igazán lényeges, vagyis az az esemény, amely benned, kedves Olvasóban, a te tudatodban zajlik éppen most, ahogy eddig is az volt a lényeges, hogy már zajlott is így vagy amúgy az eddigiek során, esetleg észrevétlen és zajlik is tovább (reményeim szerint úgy, hogy nem hajítod félre ezt az írást), de immár úgy, hogy a szemed sarkából már nemcsak azt figyeled, amit mesélek, hanem azt is, ami benned, a tudatodban történik.)

A mesének három szereplője van, ebből kettő híres: az egyik a *Sesame street* figurája, *Elmo*, a másik pedig *John Parr*. S hogy ki a csudák is ők? Hát igen, ez bizony még az elmúlt évezred, mert bár a gyereksorozat újra elindult nemrég a *Netflixe*n, aki emlékszik rá, biztos nem innen

emlékszik, hanem a tévéből, ahogy John Parr-ra sem a *YouTube*-ről, hanem a rádióból. Az igen hosszú életű gyereksorozat és a brit énekes-gitáros idővonalának van közös szakasza, a nyolcvanas évek, egészen pontosan az 1985-ös év. S az év közös mozzanata a *St. Elmo's Fire* vagy másként a *Man in Motion* című dal egyetlen szava: „Elmo”. Biztos, hogy mindenki hallotta már a számot, igen jellegzetes a hangzása, benne a kiugró, könnyen megjegyezhető „higher and higher” fordulattal. A kérdés persze az, hogy vajon ez a kapcsolat tényleg kapcsolat-e, vagy szándékolatlan coincidencia.

(Azért fontos pont ez, mert ilyenkor már kopogtat az ajtón a farkas. A világ eseményei, például az egybecsengések, egybeesések, véletlenek hátterében valamilyen szándék áll, van-e rendező, sors, végzet, karma, előző életbeli ok, akármi, ami irányít, vagy sem? Ha ezen, olvasóm, elgondolkodol, már a kilincsen is a kezed, ha pedig már rá is vágta, hogy „persze”, akkor már ki is tártad az ajtót, de ha azt vágta rá, hogy „ugyan, ezek naiv elképzelések, mert nincs”, nos, akkor is elköteleződöttél. Ha még nem nyitottál ajtót, mert gondolkodsz, maradjon is így, mert ez a szkeptikus pozíció: nem mondjuk, hogy A (áh!), de azt sem, hogy nem-A (nemá!), hanem távolságot tartva megvizsgáljuk az egyiket is és a másikat is, elköteleződés nélkül. Ha így tovább gondolkodunk, akkor filozofálunk, kritikusan. Ha azonban elkezdjük azt vizsgálni, ki-k a maga tudatában kutakodva, hogy ami benne felöltik e kérdés kapcsán, miből sarjadt ki, mivel áll vagy állt kapcsolatban, milyen érzések, élmények szövevényéből fogalmazódott meg és így tovább, akkor már közeledünk a zenhez, ha pedig netán még le is ülünk mozdulatlanul, hagyva, hogy a kérdés maga is formálódjon és alakuljon, akkor már a *szkeptikus meditációt* gyakoroljuk, és hiába is veri az ajtót kívülről a farkas, nem engedjük be, mégis már a zsákunkba kerítettük. De vissza a meséhez, ami még el sem kezdődött.)

Első eset. Újév napján történtek az események és pár óra alatt lezajlottak. A dolog úgy esett, hogy a kislányom Elmo plüsse valahol elkeveredett, pedig vele aludt és felkelés után is szerette volna még megölelni. Elkezdtek tehát

keresni, és hamarosan meg is találtuk. Pontosabban én megtaláltam, s ahogy kézbe vettem a plüssfigurát, tisztán emlékszem, ahogy – akkor még gyanútlanul és teljesen reflektálatlanul – megálltam egy pillanatra. Hogy lekopott már a szeme. Mikor is kapta ezt? Melyik karácsonyra? Ekkor egy konkrét emlék is felbukkant: milyen vicces volt, amikor az akkor még anyatejen élő kislány kézbe vette az ajándék Elmót, és azonnal szopizni kezdte annak egyik kiálló, fehér műanyag szemét. Ezt az emléket aztán együtt is felidéztük a családdal, sőt, a már nem anyatejen élő, már nem is olyan kicsi lány meg is próbálta újra azt, amire ő magától nem, csak általunk emlékezett, és szopizni kezdte szegény Elmo megkopott szemeit. Mindezt csak azért mondom el ennyire részletesen, mert szerepe lehetett a későbbiek szempontjából. Ha csak egy sima plüss lett volna, amivel a kislányom szilveszterkor elalszik, mármint egy az ezerből, amelyhez nem fűződik ilyen emlék, alighanem odaadom neki és kész, nem állok meg merengve, nem vonom bele a családot, vagyis nem kap figyelmet Elmo. De Elmo, az újévnek ama reggelén bizony figyelmet kapott.

(Lenne mit hozzáfűznöm: kontrafaktuális érvelés, hűha. Neked, kedves Olvasó, nem gyanús valami? Keresd a kilincset! Házi feladat!)

A második eset. Az autóban ülök valamivel később, abban, amiből már december eleje óta kifogyott az ablaktörő folyadék, és ezt onnan tudom épp, hogy képtelenség rendesen letörölni a szélvédőt, amire folyamatosan felfröccsen az olvadó hó utáni latyak. Egy benzinkút tűnik fel, úgyhogy lehúzódom, megállok és bemelegyek gyógyírt venni. Ahogy pedig álldogálok ott a sorban, kezemben a két liternyi kék lével, megüti a fülem egy ismerős zene, és ahogy elhangzik a refrén, mint a villám, üt meg a felismerés: *St. Elmo's Fire*! Elmo! Még egy Elmo!

(Hoppá! Ferenc pápa nem I. Ferenc, mert csak akkor lesz az, ha lesz második. Nincs Iluska első dala, mert csak egy van, de van Bagó első dala, mert van második. Mivel nem tudtam, hogy Elmo még felbukkan, amikor először felbukkant, miért úgy írnám le az eseménysort, hogy Elmo „először”? Mit mond mindez a tudatom működéséről? Nincs kilincs, nincs ajtó, csak feladat, ami fel van adva!)

Két eset, két találat. Azonnal felmerült bennem a kérdés: vajon lesz-e harmadik?

(De miért is? Világtörvény lenne, hogy kettő után jön a harmadik? Léteznek olyan törvények, amelyek szerint alakulnak a világ eseményei? Az első kettő bevonzza a harmadikat? Nézz a kezedre, kedves Olvasó! Ott van már a kilincsen? Nyílik az ajtó?)

Még az is felmerült bennem, tisztán emlékszem, hogy nem mondom el senkinek a két találatom, mert ha elmondom, nem lesz harmadik.

(Babona? Hú, ez az igazi csemege. Még a legfelvilágosodottabb ember elméjében is felbukkan, nincs kivétel, nincs semmi csodálkoznivaló, ám kideríteni való annál inkább. Mit mond ez a tudatról? Nem kell az ész törvényszéke elé citálni, badarságként elítélni a babonát, majd száműzni, hanem egyszerűen csak nem kell vele menni ajtót nyitni a farkasnak!)

De az is felmerül rögvest, riposztként, hogy úgysem lesz harmadik. Kizárt! Mekkora esély van arra, hogy még egy Elmo valamiképpen felbukkanjon még ma?

(Vajon valószínűtlen, esélytelen bármi is egy ilyen komplex világban, amiben élünk, s amelyet át- meg átszönek a jelentések fonalai? Elmo bármikor felbukkanhat, ha akarjuk, sőt, csak akkor nem botlunk bele, ha direkte nem áll szándékunkban. Íme: Szent Elmo neve a „helmet”-ből, a sisakból jön, tessék, sisak, elég tehát ott az a síléc a tetőcsomagtartón, meg a sakktáblaminta a benzinkúti képen, ahogy leintik épp a befutó Forma 1-es autót, és már meg is van a harmadik: sí + sakk = sisak. Hogy ez meredek? Szörfölj egy kicsit a neten, kedves Olvasó, ennél sokkal meredekebb valóságot állítanak a látók, a minden titkok tudói. Akarod a kapcsolatot, kérdezem magamtól. Nos, tessék. És ezzel le is zárul a kör? Az esetleges negyediket már észre sem vesszük, igaz? Vagy csak akkor, ha jön az ötödik is, vagyis kezdődik újra a hármasság? Mit mond ez a tudatról?)

Újra otthon, a harmadik Elmo lehetőségének súlyos terhével a vállamon.

(A teher tényleg súlyos, mert bejelentkezett hazafelé a szkepszis a szkepszissel szemben. Mert mi van akkor, ha tényleg hozzáférünk

kivételes pillanatokban a világhoz, nem zárunk be a tapasztalásba, még a legmeggyőzőbb transzcendenciát is immanenciaként kezelve? De nem ez a baj, hiszen úgysem tudhatjuk meg soha, melyik a valódi, melyik az illuzórikus transzcendencia, ahogy azt sem, hogy létezik-e valódi. A metafizika farkasa egy dolog, kizárjuk és kész, de az *etika*, az bizony nem hívatlan vendég, nem holmi bekéredzkedő téritő, akit hagyhatunk nyugodtan az ajtó előtt álldogálni. Mert mi lesz a másik emberrel? Mi lesz veled, kedves Olvasó? Miféle moralitás képe rajzolódik ki, ha a mindenkori másikat, téged, saját tapasztalásom felől engedem csak magamhoz? Na, mondhatod erre, most domborítson a nullás verziójú minimálzened, kisbarátom!)

Nem szóltam semmit az egészlől senkinek, őrlődtem csendben magamban, pedig többször is már a nyelvem hegyén volt a történet, és alkalom is lett volna mesélni, de hallgattam, hallgattam, hallgattam, míg aztán egyszer csak, engem is meglepve, váratlanul, kibukott belőlem: „Csak elmondom!”

(Bumm!)

Megdördült a nagydob, rázendített a zenekar: megszólalt végre Elmo *harmadik* dala!

Észrevettem? Észre, de inkább úgy mondanám, észrevetetett a tudatosság által, hogy abban a mondatban, „csak elmondom”, ott rejtőzik „elmo”! Telitalálat, nesze neked, „megzöldült, ősz Faust”, megvan a három!

(Úgy, de úgy befejeznénk itt, nem is lenne ízléses valami formás okoskodással zárnunk arról, hogy a szemantika és a szintaxis, a jelentés és hangalak hogyan is függ össze a tapasztalásunkban, és hogy a jelentések és a hangalakok párhuzamos univerzumait egyszerre észlelő tudat vajon tudat-e valamit ezzel magáról, magának, úgyhogy ennek a kísértésnek, már csak terjedelmi okok miatt is, no meg tekintettel a 0.1-re, íme, engedünk. De te, kedves Olvasó, folytasd, te, aki nem az én tudatom, nem az én tapasztalásom eleme vagy, hanem a világ valódi hírnöke, aki tényleg létezik, függetlenül tőlem! Folytasd, mert te vagy az etika kulcsa! Nem nekem kell a minimálzent 1.0-sá felszenvedni egyedül, hiszen te már önmagadban is maga a megoldás vagy!)

